

2. Івахненко, Г. П., Сидоренко, О. О. (2020). Управління розвитком міст України: стан, проблеми та перспективи. Економіка та суспільство, (22), с. 433-437.
3. Моргун, В. В., Кононенко, О. В. (2020). Сучасний стан та перспективи розвитку міст України. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економіка, (4), с. 58-65.
4. Міщенко, Л. В., Семенова, О. І. (2021). Стратегічні напрями розвитку міст в умовах євроінтеграції України. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, (301), с. 56-64.
5. Мельничук, І. О. (2020). Роль державного регулювання в розвитку міст України. Економіка. Фінанси. Право, (3), с. 94-100.

t.a.koliada@gmail.com

Коляда Т. А.

к.е.н., с.н.с., доцент

Державний податковий університет, кафедра публічних фінансів, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Метою статті є поглиблення та розвиток наукових засад залучення інвестиційних ресурсів задля післявоєнного відновлення територіальних громад України. На основі аналізу зарубіжного досвіду фінансування капітальних видатків бюджетів органів місцевого самоврядування доведено, що в умовах глобального зростання державного боргу в усіх країнах світу найбільш привабливими, з позиції залучення ресурсів для здійснення капітальних видатків, виглядають інвестиційні інструменти.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансові ресурси, територіальні громади, післявоєнне відновлення, інвестиційні інструменти.

Реформа децентралізації, що розпочалася в Україні у 2014 році, значно посилила роль та значення територіальних громад у прийнятті рішень щодо джерел формування та напрямів витрачання власних фінансових ресурсів задля забезпечення сталого розвитку. Запровадження у бюджетному процесі України принципів фінансової децентралізації передбачає надання більшої самостійності органам місцевого самоврядування щодо пошуку додаткових джерел надходжень до місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок нових механізмів залучення кредитних та інвестиційних ресурсів, задля реалізації проєктів сталого розвитку, які є пріоритетними для відповідної територіальної громади.

Викликом для сталого розвитку територіальних громад та України загалом, стала військова агресія з боку РФ, що розпочалася 24 лютого 2022 року. За рахунок зменшення бази оподаткування для формування доходів бюджетів усіх рівнів, акценти у повоєнному розвитку територіальних громад змістилися з бюджетно-податкових інструментів на групу інвестиційних та кредитних, у тому числі й грантової допомоги.

В умовах військового стану перед Урядом України та органами місцевого самоврядування постає завдання щодо пошуку альтернативних джерел залучення фінансових ресурсів задля розбудови територіальних громад без збільшення боргового навантаження та продажу національного багатства країни.

В цьому контексті доцільно скористатися досвідом Уряду України, який відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» щодо створення фонду ліквідації наслідків збройної агресії» створив фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спеціального фонду Державного бюджету України.

Джерелами формування такого фонду визначено кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» [1].

Враховуючи, що питома вага капітальних видатків завжди була вищою у місцевих бюджетах порівняно з державним бюджетом, а також усвідомлюючи, що, в першу чергу, потребують відбудови житлові та громадські будівлі, об'єкти критичної інфраструктури, що відносяться до сфери житлово-комунального господарства, то доцільно створити відповідні фонди й у складі спеціальних фондів місцевих бюджетів. Фінансування таких фондів на місцевому рівні буде відбуватися за рахунок трансфертів із фонду ліквідації наслідків збройної агресії Державного бюджету України, обсяг яких буде залежати від ступеня та обсягів руйнувань на територіях громад.

Оскільки й у довоєнні часи динаміка показників капітальних інвестицій у розрізі територіальних громад і регіонів України відрізнялася значною волатильністю. Так кожний регіон (область) характеризується нерівномірним соціально-економічним розвитком: рівень виробництва, забезпечення соціального розвитку, безробіття, інвестиційний клімат та інше. Тому ці чинники безпосередньо будуть впливати і на структуру капітальних видатків бюджетів територіальних громад.

Виходячи зі згаданих структурних проблем і суттєвих регіональних ризиків, для зміцнення фінансової спроможності територіальних громад доцільно звернути увагу на групу кредитних та інвестиційних інструментів, включаючи іноземні інвестиції. З точки зору фінансування капітальних видатків бюджетів органів місцевого самоврядування варто відмітити практику використання кредитних ресурсів провідними країнами світу. Так, у Німеччині та США активно користуються банківські кредити для досягнення необхідного рівня розвитку регіону, створення виробничої та соціальної інфраструктури тощо. Для України використання кредитних ресурсів на місцевому рівні явище досить нове, проте його використання спроможне забезпечити покриття прогалин, які виникають у процесі поточного фінансування бюджетів. Однак в умовах глобального зростання державного боргу в усіх країнах світу найпривабливішими, з позиції залучення ресурсів для здійснення капітальних видатків, виглядають інвестиційні інструменти.

Що стосується законодавчого забезпечення, то оцінюючи потенційні ризики щодо залучення інвестицій, у тому числі й іноземних, для післявоєнної розбудови територіальних громад України, необхідно зазначити наступне: 13 лютого 2021 року набрав чинності Закон України від 17.02.2022 р. № 1116 «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні» (Закон про інвестиційні няні) [2], метою якого є залучення значних інвестицій в економіку України. Відповідно до Закону та відповідних змін, внесених до Податкового та Митного кодексів України (набуття чинності з 28 березня 2021 року), пакет спеціальних інвестиційних стимулів буде доступний для інвестиційних проєктів, що відповідають певним вимогам.

Вважаємо, що активізація процесу залучення інвестицій в економіку України має відбуватися вже зараз, не чекаючи завершення війни, шляхом усунення або мінімізації наявних та потенційних ризиків, визначення пріоритетних напрямів/об'єктів вкладення інвестицій, створення привабливих умов для здійснення релокації, структурної модернізації та полегшення ведення бізнесу.

Перш ніж розробляти план післявоєнного відновлення України і шукати механізми його реалізації, необхідно чітко визначитися на державному рівні яку економіку попиту або пропозиції уряд намагається побудувати в країні, оскільки від цього буде залежати вибір напрямів та обсягів витрачання фінансових ресурсів, у тому числі й бюджетних.

Фактично сьогодні у світі розглядається питання про перехід до нової моделі побудови економічних відносин — економіки пропозиції, яка передбачає модернізацію як базису —

виробництва, так й її надбудови — характеру суспільних відносин. І саме бюджетна політика формує та відображає тип економічної моделі держави.

В умовах глобалізації та відкритості більшості економік країн світу, коли кризи мають всеохоплюючий характер і серед чинників, що їх спричиняють починають домінувати інституціональні, треба говорити про визначальну роль держави у подоланні кризових явищ, про необхідність втручання у ринкові механізми та запровадження ручного керування ситуацією.

У наукових колах поширеною є думка, що саме публічні видатки сприяють досягненню цілей економічного зростання. Однак, у міру того, як публічний сектор починає брати на себе функції, які приватний сектор міг би виконувати більш продуктивно, а також враховуючи, що спосіб фінансування видатків може мати негативні наслідки як для бюджету, так і для економіки загалом, то зв'язок між сукупними публічними витратами та економічним зростанням стає все менш виразним. Доказом цього можуть бути дані по цілому ряду розвинених країн, які не вказують на існування послідовної кореляції між сукупними публічними видатками та економічним зростанням.

Така тенденція дозволяє зробити припущення, що сталий розвиток територіальних громад та України загалом певним чином залежить не від обсягів публічних витрат, а від їхньої структури, оскільки деякі види цих витрат більш орієнтовані на стимулювання зростання. До таких, зокрема, належать витрати на:

- розвиток інфраструктури, який сприятиме залученню приватних інвестицій;
- освіту, що забезпечить підвищення рівня кваліфікації трудових ресурсів;
- охорону здоров'я, що сприятиме зростанню продуктивності праці;
- заходи, спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування державної та муніципальної інфраструктури;
- забезпечення функціонування адміністративної та правової системи, що створюють умови для злагодженої роботи складного економічного механізму [3, с. 77].

В умовах децентралізації влади в Україні прогнозуємо зростання ролі територіальних громад, як нових інститутів влади на місцевому рівні, що спроможні акумулювати та розподіляти необхідні фінансові ресурси задля ефективного розвитку національної економіки, у тому числі під час післявоєнної розбудови країни. Це може спричинити нерівномірність відновлення регіонів, однак дозволить сформувати регіони/територіальні громади, що стануть драйверами відновлення економіки та залучення фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури.

Література

1. Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» від 3 березня 2022 р. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>
2. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17.12.2020 р. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
3. Музиченко Г.В., Коляда Т.А. Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір. *Politicus*. 2022. Спецвипуск. С. 72-78. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.11>.